

بررسی ارتباط بین افشاگری حسابرسی در مورد تداوم فعالیت و ورشکستگی شرکتها

محسن حمیدیان^۱، بهنوش سادات دستخطگشتی^۲

^۱ دانشیار، گروه حسابداری، واحد تهران جنوب، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران

^۲ دانشجوی دکترا مالی-مهندسی مالی گروه مهندسی مالی، واحد تهران جنوب، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران

چکیده

هدف از این تحقیق بررسی ارتباط بین افشاگری حسابرسی در مورد تداوم فعالیت و ورشکستگی شرکتها می باشد. جامعه آماری این تحقیق شرکت های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران در نظر گرفته شد. برای انتخاب نمونه شرکت های مورد آزمون، هر شرکتی که معیارهای انتخاب نمونه را دارا نبود به طور سیستماتیک از نمونه شرکتها حذف شد. در نهایت طبق محدودیت های نمونه گیری، نمونه نهایی ۱۲۰ شرکت در دوره آزمون بین سالهای ۱۳۹۴ تا ۱۴۰۱ و در مجموع تعداد ۶۰۰ سال-شرکت انتخاب شد. در این تحقیق عوامل مؤثر بر ورشکستگی در قالب یک فرضیه سازماندهی و ارتباط آن با شاخص ورشکستگی از طریق الگوی رگرسیون لجستیک سنجش شد. نتایج آزمون فرضیه نشان داد که بین افشاگری حسابرسی در مورد تداوم فعالیت و ورشکستگی شرکتها رابطه معناداری وجود دارد. با افزایش (کاهش) افشاگری حسابرسی در مورد ابهام تداوم فعالیت در شرکت های مورد بررسی احتمال ورشکستگی شرکت افزایش (کاهش) می یابد.

واژه های کلیدی: افشاگری حسابرسی، تداوم فعالیت، ورشکستگی، ورشکستگی شرکتها

مقدمه

قانونگذاران در شور آمریکا در این خصوص که بسیاری از شرکتهای پس از دریافت یک اظهارنظر استاندارد حسابرسی (گزارش تعدیل نشده) از بین میروند اظهار نگرانی کرده اند و در این خصوص هشدار داده اند که عموم مردم از فروپاشی مالی واحدهای مورد رسیدگی توسط حسابرسان هراس دارند و بهمین خاطر نیز حسابرسان را متهم به کوتاهی می کنند (ریاد و یزگل^۱، ۲۰۱۸). به طور کلی حسابرسان، از طریق اظهارنظر حسابرسی در خصوص ابهام در تداوم فعالیت به ارزیابی خود در مورد این که آیا واحد مورد رسیدگی توانایی ادامه حیات خود را دارد یا خیر، پاسخ میدهند. کیدا^۲ (۱۹۸۰) و موت چلر^۳ (۱۹۸۴) اعتقاد دارند که وقتی واحدهای مورد رسیدگی دچار ورزشکستگی میشوند، اما پیش از آن اظهارنظر حسابرسی در خصوص ابهام در تداوم فعالیت دریافت نکرده باشند، حسابرسان با یکخطر بزرگ اقتصادی مواجه خواهند شد. تحقیق پیشین (به عنوان نمونه گیگر و همکاران^۴، ۲۰۰۵؛ فیلدمان و ریاد^۵، ۲۰۱۰؛ کارسون و همکاران^۶، ۲۰۱۳) نشان میدهد که حسابرسان، در حدود ۵۰ درصد موارد با اشتباهات نوع دو (به عنوان مثال، انتشار یک گزارش حسابرسی تعدیل نشده در سال قبل از ورزشکستگی) مواجه میشوند.

پژوهشهای انجام شده مربوط به اظهارنظر در مورد ابهام در تداوم فعالیت قبل از ورزشکستگی واحدهای مورد رسیدگی نشان داده اند که پس از فروپاشی انرون، حسابرسان محافظه کارانه تر شده اند. برای مثال، گیگر و همکاران (۲۰۰۵) گزارش کرده اند که در آمریکا در دوره بعد از تصویب قانون ساربینر آکسلی (سالهای ۲۰۰۲-۲۰۰۳) نسبت به سالهای قبل از آن (سالهای ۲۰۰۰-۲۰۰۱) تعداد بیشتری از گزارشهای حسابرسی شامل بند ابهام در تداوم فعالیت بوده است. بعد از آن نیز فیلدمان و ریاد (۲۰۱۰) به تحقیق در این خصوص اظهارنظرهای حسابرسی ارائه شده در دوره قبل از ورزشکستگی در چهار دوره زمانی ۲۰۰۰ تا ۲۰۰۸ پرداختند تا این موضوع را نشان دهند که آیا رویکرد محافظه کاری حسابرسان که در پژوهش گیگر و همکاران (۲۰۰۵) نشان داده شد، هنوز ادامه دارد یا موقتی بود. آنها دریافتند که نسبت دریافت اظهارنظر حسابرسی با بند ابهام در تداوم فعالیت در دوره ۲۰۰۲ تا ۲۰۰۳ نسبت به دوره ۲۰۰۰ تا ۲۰۰۱ به شدت افزایش یافت (مشابه پژوهش گیگر و همکاران، ۲۰۰۵)، اما در دوره های بعدی با کاهش روبرو شد و در نهایت به نسبتی مشابه با دوره قبل از تصویب قانون ساربینر آکسلی رسید. شوکهای بیرونی ناشی از رکود اقتصادی که موجب افزایش قابل توجهی در ورزشکستگی شرکتهای سهامی عام شد، باعث افزایش علاقه به گزارش حسابرسان در شرکتهای دارای مشکلات مالی شد. در کشور ایران نیز در سالهای اخیر شوکهای بیرونی ناشی از رکود اقتصادی به شدت افزایش یافته و به نوعی شرکتهای با این موضوع دست و پنجه نرم می کنند. با این حال، شواهد اندکی در خصوص اظهارنظر حسابرس در مورد ابهام در تداوم فعالیت و نقش آن در ورزشکستگی شرکتهای وجود دارد. از این رو پژوهش حاضر به دنبال یافتن پاسخی به این سؤال اصلی است که آیا بین افشاگری حسابرسی در مورد تداوم فعالیت و ورزشکستگی شرکتهای رابطه معنی داری وجود دارد یا خیر؟

¹ Read & Yezegel

² Kida

³ Mutchler

⁴ Geiger et al

⁵ Feldmann & Read

⁶ Carson et al

مبانی نظری

ورشکستگی از مهمترین مشکلات و معضلات شرکتهاست و در واقع با اصلی ترین و ابتدایی ترین هدف هر شرکتی که بقااست گره خورده است (چاریتو و تریجورجیس^۱، ۲۰۰۰). ورشکستگی می تواند طیف گسترده ای از گروههای ذینفع شامل افراد، سازمانها و به طور کلی بخش عمده ای از جامعه را تحت شعاع خود قرار دهد. تعیین و تعریف دقیق این گروههای ذینفع کار دشواری است؛ اما می توان ادعا کرد که مدیریت، سرمایه گذاران، بستانکاران، رقبا و نهادهای قانونی بیش از سایرین تحت تأثیر ورشکستگی قرار می گیرند. در میان این پنج گروه نیز سرمایه گذاران و اعتباردهندگان بیشتر از سایر ذینفعان در صورت ورشکستگی متضرر می شوند و بر این اساس تمایل بیشتری به پیش بینی ورشکستگی دارند (چاو و جارو^۲، ۲۰۰۴). ترس و زیان های ناشی از ورشکستگی، امر ارزیابی و پیش بینی آن را مهم کرده است. ورشکستگی شرکتهای، هزینه های مستقیم و غیرمستقیم قابل توجهی بر سهامداران شرکتهای تحمیل می کند (وارنر^۳، ۱۹۷۷). بنابراین نیاز برای پی بردن به ورشکستگی احتمالی بسیار اهمیت دارد، زیرا منجر به تصمیم گیریهای مطلوبتری از جانب مدیران و سرمایه گذاران در جهت کاهش هزینه ها می گردد (پرمچاندرا و همکاران^۴، ۲۰۰۹). پیش بینی ورشکستگی با ارائه هشدارهای لازم می تواند مدیران شرکت و سرمایه گذاران را از نسبت به وقوع ورشکستگی هشیار کند و منجر به تشخیص فرصتهای مطلوب سرمایه گذاری از فرصتهای نامطلوب سرمایه گذاری توسط سرمایه گذاران گردد. اما همه این مطلوبیت ها در گرو تحلیل و پیش بینی به موقع ورشکستگی است (راوی کومار و راوی^۵، ۲۰۰۷) در طول دهه های گذشته، محققان رشته های علوم اجتماعی، از جمله حسابداری، مالی، استراتژی و مطالعات سازمانی، به بررسی موضوع ورشکستگی و علل و نتایج آن پرداختند. با وجود تعدادی از مطالعات در زمینه علل ورشکستگی، یکپارچگی این جریان از تحقیق در رشته های علوم اجتماعی باید بهبود یابد. مطالعات زیادی در سطح جهانی برای پیش بینی ورشکستگی انجام شده است. در ایران هم مطالعاتی در این زمینه از جمله پیش بینی ورشکستگی به کمک مدل های پیش بینی ورشکستگی و متغیرهای مالی صورت گرفته است. این در حالی است که مطالعات نشان داده است که در دوره وقوع مشکلات مالی، مدیران تلاش می کنند تا از تکنیک های حسابداری برای دستکاری سود به منظور جلب اعتماد سرمایه گذاران و اعتبار دهندگان استفاده کنند. این تاکتیک ها سبب منحرف شدن کیفیت اطلاعات مالی و کاهش توانایی پیش بینی ورشکستگی می شود. نقش فرآیند حسابرسی شناسایی این چنین فعالیت هایی و افشای صحت و درستی صورت های مالی سالانه شرکت می باشد. در نتیجه افشای حسابرسی اطلاعات با ارزش اضافی را که در نسبت های مالی وجود ندارد، تحت پوشش قرار می دهد. در اینجا استفاده از یک دیدگاه متفاوت مطرح می شود که دیدگاه حسابرسان از شرکت های ورشکسته است. گزارش حسابرسی می تواند یک نگاه اول هشدار ورشکستگی باشد. چون این سند استاندارد و برای کاربران در دسترس می باشد، آن معرف روش سریع و ساده برای مدیران برای پیش بینی سیگنال های اولیه ورشکستگی شرکت ها برای اجتناب از پیامدهای ورشکستگی می باشد. افشاگری ها در گزارش حسابرسی نظیر، نظرات در مورد ابهام تداوم فعالیت، بایستی به اطلاعات کلیدی بپردازد که علت ها یا سوابق رویداد ورشکستگی را شناسایی می کند. فرض می شود که حسابرسان مستقل بوده و وظیفه آنها ارائه اطلاعات گزارش حسابرسی با هر خطر و عدم اطمینان برای حیات شرکت می باشد، از طرفی

¹ Charitou, A., Trigeorgis, L.

² Chava, S., Jarrow, R.,

³ Warner, J

⁴ Premachandra, I. M., Bhabra, G. S. & Sueyoshi, T.

⁵ Ravikumar, P., Ravi, V

استانداردهای حسابرسی مشخص می کنند که مسئولیت حسابرسان، ارزیابی عدم تداوم فعالیت می باشد. از اینرو، حسابرسان باید هر شواهدی را در طول فرایندهای حسابرسی در مورد خطر ورشکستگی اعلام کنند و گزارشات حسابرسی خود را در صورتی که خطر ورشکستگی بالا باشد تعدیل کنند. از آنجا که فرایند ورشکستگی ممکن است ۵-۶ سال طول بکشد، اما یک پدیده ناگهانی نیست. بنابراین، حسابرسان می توانند سیگنالهای هشدار اولیه بحران شرکت را شناسایی کرده، و کاربران گزارش حسابرسی می توانند برای واکنش نشان دادن در مراحل بعدی آماده شوند. در اینصورت محتوای گزارشات حسابرسی شرکت های ورشکسته می تواند منبع خوبی برای پیش بینی و توضیح علل ورشکستگی برای تصمیم گیری استفاده کنندگان در نظر گرفته شود.

مروری بر پیشینه پژوهش

خوش محمدی و همکاران (۱۴۰۴) به مطالعه بررسی بایسته‌های گزارشگری مالی مدیران مبتنی بر اقتصاد حاد تورمی در راستای تداوم فعالیت شرکت‌های بورس اوراق بهادار تهران پرداختند. نتایج تحقیق نشان داد که عوامل اصلی تأثیرگذار به این صورت است که، متغیرهای علی شامل عوامل پیش برنده مدیریتی که مشتمل بر عوامل رفتاری و شناختی مدیران، عوامل هوش تجاری مدیران، عوامل ارتباطی مدیران، عوامل سازمانی مدیریتی و عوامل پیش برنده محیطی که مشتمل بر شبکه های اجتماعی، ارتباط با صنعت، رصد محیطی می‌باشد، متغیرهای مداخله‌گر شامل سیاست‌ها و قوانین دولتی، حمایت‌های دولتی، کنترل متغیرهای کلان اقتصادی توسط دولت و تسهیل ساز و کارهای مالی و اداری می‌باشد، متغیرهای زمینه‌ای شامل بهره گیری از فناوری نوین مالی که مشتمل بر شبکه های اجتماعی اینترنتی، فناوری های نوین مالی، به کارگیری روش های نوین که مشتمل بر رقابت پذیری، مسئولیت های اجتماعی مشتمل بر مسائل زیست محیطی و برندسازی، اعتباربخشی به محصول و خدمات و قیمت گذاری می‌باشد. متغیرهای راهبردی شامل شناسایی نقاط بالقوه، تطبیق پذیری با پیشرفت‌های پیرامونی، ریسک پذیری، بازاریابی و استانداردهای مالی می‌باشد و متغیرهای پیامدساز شامل توسعه مشارکت سهامداران و ذینفعان، سودآوری و افزایش سهم بازار می‌باشد.

قاسمی و همکاران (۱۴۰۳) به مطالعه بررسی تاثیر مکانیزم های مدیریت سود تعهدی بر توان پیش بینی مدل های ورشکستگی پرداختند. یافته های حاصل از آزمون فرضیه ها نشان داد که توان پیش بینی مدل های ورشکستگی آلتمن، اسپرینگیت و زیمسکی پس از افزودن متغیرهای مدیریت سود تعهدی نسبت به مدل های اولیه، به طور قابل توجهی افزایش یافته است.

قاسمی و همکاران (۱۴۰۳) به مطالعه ارائه الگوی تاب آوری مالی در راستای پیشگیری از ورشکستگی پرداختند. یافته های تحقیق نشان داد که در هر یک از الیه ها مفاهیم و موضوعاتی گنجانده شد که در نهایت ۲۸ مقوله شناسایی شد. جهت اعتباریابی کیفی الگوی به دست آمده بر اساس نظرات خبرگان در قالب گروههای کانونی اخذ شد و الگوی مفهومی مورد تأیید خبرگان پژوهش قرار گرفت. با توجه به یافته های حاصل از اجرای فرآیند فراترکیب در شناسایی ابعاد و مقوله های تاب آوری مالی که میتواند مبنایی برای پژوهشهای آتی در جهت نحوه پیاده سازی سیاستهای توانمندی مالی و حفظ تاب آوری مالی در شرکتهای در راستای پیشگیری از ورشکستگی قرار گیرد در قالب الگویی مفهومی به تأیید و توافق بالای خبرگان رسید، ارائه گردید. در این مقاله مؤلفه هایی چون همسویی با تغییرات محیطی، پاسخ بهنگام به ریسک های حیاطی، تدوین سند

استراتژیک در حوزه مالی، شناسایی ظرفیت ها و چالش های شرکت ها در امر سرمایه گذاری و رصد محیطی و تجزیه و تحلیل استراتژیک مالی جزء عوامل مهم و ضروری در تاب آوری مالی در شرکتها در راستای پیشگیری از ورشکستگی شناسایی شدند. ترکمن و نجفی (۱۴۰۲) به مطالعه پیش بینی ورشکستگی شرکتها با استفاده از ترکیب مدل های داده کاوی مبتنی بر جریمه دسته بندی نادرست پرداختند. نتایج نشان می دهد با ترکیب مدل های k -نزدیکترین همسایه و ماشین بردار پشتیبان خطای کلی پیش بینی کاهش یافته و ضرایب جریمه ماشین بردار پشتیبان با سطح احتمال بالایی معنادار هستند.

امامیان و فغانی (۱۴۰۱) به بررسی پیش بینی ورشکستگی با استفاده از افشای گزارش حسابرسی پرداختند. نتایج برآورد کلی مدل اسپرینگیت، نشان داد که افشای گزارش حسابرسی به طور قابل توجهی توانایی پیش بینی ورشکستگی شرکتها را دارد. همچنین افشای عوامل خارجی و داخلی ذکر شده در گزارش حسابرسی به ارزیابی پیش بینی ورشکستگی کمک می کند. بنابراین، مدیران، حسابرسان، تنظیم کنندگان و سایر استفاده کنندگان، می توانند گزارش حسابرسی را با عنوان ابزار مفیدی برای پیش بینی ورشکستگی در نظر بگیرند.

صفی پور افشار و همکاران (۱۴۰۱) به مطالعه عوامل اثرگذار بر اظهارنظر حسابرس نسبت به تداوم فعالیت پرداختند. یافته های حاصل از آزمون فرضیه ها نشان داد که نسبت اهرم مالی باعث افزایش میزان اظهارنظر تردید نسبت به تداوم فعالیت می شود. همچنین، خرید اظهارنظر حسابرس نیز از مواردی است که باعث کاهش میزان اظهارنظر تردید نسبت به تداوم فعالیت شرکت می شود.

شتی و همکاران (۲۰۲۲) با استفاده سه نسبت مالی بازده دارایی ها، ارزش فعلی و ارزش فعلی بدهی الگویی بسیار ساده و در عین حال ابزاری دقیق و کاربرپسند برای تمایز بین شرکت های ورشکسته و غیرورشکسته ارائه کردند. چن و همکاران (۲۰۲۱) در پژوهشی به بررسی کاربرد یک مدل پیشرفته پیش بینی ورشکستگی با امتیاز Z در انتخاب نسبت های مالی شرکت های پذیرفته شده در بورس در هشت صنعت الکترونیک مرتبط با استفاده از داده های سال های ۲۰۰۰ تا ۲۰۱۹ نشان دادند که، سه نسبت مالی (نسبت نقدینگی، نسبت بدهی و نسبت گردش داراییهای ثابت) به عنوان مهم ترین عوامل تعیین کننده مؤثر بر پیش بینی ورشکستگی مالی شناسایی می شوند.

موسوی و همکاران (۲۰۱۹) یک آنالیز تطبیقی برای مدل های پیش بینی ورشکستگی دومرحله ای انجام دادند. در این پژوهش، کاربرد سیستم های خبره گسترش داده شده و از آنها در امتیازدهی به اعتبار و پیش بینی ورشکستگی از طریق به کارگیری مدل های DEA متنوع برای محاسبه کارایی بازار شرکت و کارایی مدیریت استفاده شد. همچنین، در این پژوهش یک مقایسه جامع بین مدل های پیش بینی ورشکستگی دومرحله ای انجام شده و برای این مقایسه از معیارهای کارایی DEA در مرحله اول استفاده شده و از آن به عنوان پیش بینی کننده استفاده شده و در مرحله دوم نیز از DEA استاتیک و دینامیک به عنوان جداکننده یا طبقه بندی کننده استفاده شده است. یافته های این تحقیق حاکی از این است که در نظر گرفتن معیارهای کارایی مدیریتی و کارایی بازار میتواند عملکرد مدل های پیش بینی ورشکستگی را بهبود بخشد.

فرضیه های پژوهش

بین افشاگری حسابرسی در مورد تداوم فعالیت و ورشکستگی شرکتها رابطه معناداری وجود دارد.

روش شناسی پژوهش

پژوهش حاضر از لحاظ روش‌شناسی، از نوع شبه تجربی و پس‌رویدادی و در حوزه تحقیقات اثباتی حسابداری است که با اطلاعات واقعی صورت می‌گیرد و چون می‌تواند در فرایند استفاده از اطلاعات کاربرد داشته باشد، لذا نوعی تحقیق کاربردی است. در این پژوهش ابتدا از روش کتابخانه‌ای برای گردآوری اطلاعات مربوط به ادبیات تحقیق استفاده شده است. سپس اطلاعات مربوط به مباحث نظری از پایگاه‌های علمی، نشریات و مقالات خارجی و داخلی و پایان‌نامه‌ها جمع‌آوری گردیده و برای جمع‌آوری داده‌های موردنظر جهت آزمون فرضیه‌ها از سامانه جامع اطلاع‌رسانی ناشران سازمان بورس و اوراق بهادار (کدال)، استفاده شده است. دوره زمانی مورد مطالعه در این پژوهش دوره ۱۰ ساله بین سال‌های ۱۳۹۲ تا ۱۴۰۱ می‌باشد. جهت آماده‌سازی داده‌ها، نرم‌افزار صفحه‌گسترده اکسل مورد استفاده قرار گرفته و برای آزمون فرضیه‌های پژوهش از مدل رگرسیون لجستیک استفاده گردیده است.

جامعه و نمونه آماری

جامعه آماری این پژوهش شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران مابین سال‌های ۱۳۹۲ تا ۱۴۰۱ می‌باشد. برای انتخاب نمونه پژوهش، شرکت‌هایی که در قلمرو زمانی پژوهش جزو شرکت‌های واسطه‌گری مالی، هلدینگ‌های مالی و سرمایه‌گذاری و... بودند، سال مالی آن‌ها منتهی به ۲۹ اسفند نبوده است و یا این‌که اطلاعات آن‌ها در دسترس نبود از جامعه پژوهش حذف شده‌اند و در نهایت تعداد ۱۲۰ شرکت پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار به‌عنوان نمونه پژوهش مورد بررسی و تجزیه و تحلیل قرار گرفت.

مدل پژوهش و متغیرهای آن

مدل آزمون فرضیه‌ها با استفاده از مدل رگرسیونی لجستیک برگرفته از ایزکوئردو^۱ و همکاران (۲۰۱۸) و به صورت زیر می‌باشد:

$$\text{FAILED}_{it} = \beta_0 + \beta_6 \text{GC}_{it} + \beta_8 \text{AGE}_{it} + \beta_9 \text{SIZE}_{it} + \beta_{10} \text{WCTA}_{it} + \beta_{11} \text{EBITTA}_{it} + \beta_{12} \text{BVETL}_{it} + \sum \text{IND}_{it} + \text{YEAR} + \varepsilon_{it}$$

متغیر وابسته در این پژوهش ورشکستگی مالی شرکت (FAILED) است. ورشکستگی در این تحقیق یک متغیر مجازی (صفر و یک) و متغیر یک وابسته است. به طوری که شرکت ورشکسته ارزش یک می‌گیرد در صورتی که گزارش سالیانه نهایی خود را در سال t ، پیش از ورود به ورشکستگی در سال بعد ($t+1$) صادر کرده باشد (ملاک تشخیص ورشکستگی شرکتها، مشمول ماده ۱۴۱ بودن طبق قانون تجارت است)، و در غیر اینصورت مقدار آن برابر صفر است (شرکت غیر ورشکسته=۰). متغیرهای مستقل این تحقیق شامل افشاهای گزارش حسابرسی تبیین‌کننده ورشکستگی هستند که در چندین طبقه بندی می‌شوند:

تداوم فعالیت (GC): اگر گزارش حسابرسی حاوی بند یا مطلبی در مورد اظهار نظر حسابرس در مورد تداوم فعالیت باشد که منجر به تعدیل گزارش حسابرسی شود باشد ۱ و در غیر اینصورت صفر

¹ Izquierdo

متغیرهای کنترلی این پژوهش عبارتند از:

- سن شرکت (AGE_{it}): برای سنجش این متغیر از تعداد سالهای تاسیس شرکت تا سال مبنا شرکت i در سال t استفاده می‌شود.
- اندازه شرکت ($SIZE_{it}$): برای محاسبه این متغیر از لگاریتم طبیعی کل داراییهای شرکت i در سال t استفاده می‌شود.
- سرمایه در گردش ($WCTA_{it}$): که از تفاضل داراییهای جاری و بدهی‌های جاری بدست می‌آید.
- سود قبل از مالیات ($EBITTA_{it}$): عبارتست از سود قبل از مالیات به کل داراییهای شرکت i در سال t می‌باشد.
- اهرم مالی ($BVETL_{it}$): برای محاسبه این شاخص از تقسیم کل بدهی‌ها به کل دارایی‌ها استفاده می‌شود.

یافته‌های پژوهش

آمار توصیفی

آمار توصیفی پژوهش حاضر که شامل میانگین، میانه، حداکثر، حداقل، انحراف معیار، چولگی و ضریب کشیدگی می‌باشد به شرح جدول (۱) است.

جدول (۱): آمار توصیفی متغیرها

مشاهدات	ضریب کشیدگی	ضریب چولگی	انحراف معیار	کمترین	بیشترین	میانه	میانگین	شاخص متغیر
۶۰۰	۳.۰۶۳۱۵۸	۱.۴۳۶۳۷۰	۰.۴۰۶۴۵۵	۰.۰۰۰۰۰۰	۱.۰۰۰۰۰۰	۰.۰۰۰۰۰۰	۰.۲۰۸۳۳۳	ورشکستگی
۶۰۰	۳.۲۸۹۶۱۸	۱.۵۱۳۰۸۲	۰.۳۹۹۰۷۷	۰.۰۰۰۰۰۰	۱.۰۰۰۰۰۰	۰.۰۰۰۰۰۰	۰.۱۹۸۳۳۳	تداوم فعالیت
۶۰۰	۳.۸۴۶۳۸۸	-۰.۵۱۷۱۹	۰.۵۰۵۵۹۵	۱.۱۰۰۰۰۰	۳.۹۱۰۰۰۰	۲.۹۴۰۰۰۰	۲.۸۷۴۱۸۳	سن شرکت
۶۰۰	۳.۱۲۳۰۷۵	۰.۳۸۵۵۳۹	۱.۷۴۷۵۰۰	۱۰.۲۲۰۰۰	۲۰.۱۲۰۰۰	۱۴.۷۵۰۰۰	۱۵.۰۱۸۷۵	اندازه
۶۰۰	۸.۰۸۹۲۱۷	۰.۸۲۱۲۵۴	۰.۳۹۷۶۳۵	-۱.۵۵۰۰۰	۲.۳۷۰۰۰۰	۰.۱۲۰۰۰۰	۰.۱۵۴۱۶۷	سرمایه در گردش
۶۰۰	۴.۶۵۱۰۷۲	۰.۸۷۶۰۸۳	۰.۱۳۳۹۳۶	-۰.۲۹۰۰۰	۰.۵۸۰۰۰۰	۰.۰۵۰۰۰۰	۰.۰۸۶۶۸۳	سود قبل از مالیات
۶۰۰	۵.۵۷۱۲۴۳	۱.۶۵۴۱۷۵	۰.۵۵۲۸۰۵	۰.۰۱۰۰۰۰	۲.۶۷۰۰۰۰	۰.۳۸۰۰۰۰	۰.۵۵۱۳۳۳	اهرم مالی

آزمون فرضیه‌های پژوهش

مدل مورد استفاده در این پژوهش لاجیت می‌باشد. علت استفاده از این مدل باینری بودن متغیر وابسته می‌باشد. که فقط دو مقدار صفر و یک را می‌تواند به خود اختصاص بدهد. مزیت مدل پروبیت نسبت به سایر مدل‌های مورد استفاده مانند مدل احتمال خطی، مدل تحلیل ممیزی، روش طبقه بندی درختی و مدل شبکه عصبی، در این است که رگرسیون لجستیک در مواردی که متغیر وابسته فقط دو حالت صفر و یک به خود می‌گیرد، میتواند مورد استفاده قرار بگیرد. همچنین در رگرسیون لجستیک محدودیت نرمال بودن متغیرهای مستقل و برابری واریانس‌های دو گروه وجود ندارد. در این مدل کافیسیت بدانیم

پدیده مورد نظر اتفاق افتاده است یا خیر. در این صورت میتوان از یک متغیر وابسته گسسته مانند صفر و یک برای نشان دادن پدیده مذکور استفاده نمود. همچنین از آنجائیکه رابطه بین متغیرهای مستقل و متغیر وابسته غیر خطی است لذا عملاً نمیتوان از رگرسیون خطی معمولی برای برآورد آن سود جست و ارتباط مزبور را نمیتوان در قالب رگرسیون معمولی در نظر گرفت چرا که رگرسیون معمولی نیاز به مفروضاتی دارد که عملاً در این حالت برقرار نیست. اول اینکه خطاهای مربوط به مقادیر گسسته از توزیع دو جمله‌ای و نه توزیع نرمال پیروی می‌نماید. لذا تمام آزمون‌های مربوط به آن بی اعتبار می‌شود. دوم اینکه واریانس متغیرهای گسسته ثابت نمی‌باشد.

جدول ۲- نتایج برآورد مدل لوجیت

متغیر	نماد	ضرایب	انحراف معیار	آماره Z	سطح معناداری (prob)
تداوم فعالیت	GC	۰.۲۳۶۷۵۱	۰.۱۱۲۸۰۵	۲.۰۹۸۷۶۳	۰.۰۰۶۱
سن شرکت	AGE	۰.۰۲۰۱۰۲	۰.۲۵۶۱۱۴	۰.۰۷۸۴۸۷	۰.۹۳۷۴
اندازه	SIZE	-۰.۱۹۷۰۱۶	۰.۰۷۴۰۶۸	-۲.۶۵۹۹۳۷	۰.۰۰۷۸
سرمایه در گردش	WCTA	-۰.۰۴۳۸۰۷	۰.۰۴۴۱۸۹	-۰.۹۹۱۳۵۷	۰.۳۲۱۵
سود قبل از مالیات	EBITA	-۴.۳۴۱۷۱۵	۰.۸۲۲۵۶۲	۵.۲۷۸۲۸۶	۰.۰۰۰۰
اهرم مالی	BVELT	-۰.۱۹۵۰۹۰	۰.۱۱۵۵۷۷	-۱.۶۸۷۹۷۴	۰.۰۹۱۴
میانگین متغیر وابسته: ۰.۲۰۸۳۳۳					
آزمون برازش آکاییک (لاجیت): ۰.۰۹۰۱۱			آزمون برازش شوارز (لاجیت): ۰.۹۹۶۴		
آزمون برازش آکاییک (پروبیته): ۰.۹۱۷۵			آزمون برازش شوارز (پروبیته): ۱.۰۱۲۷		

با توجه به مقدار محاسبه شده ی آزمون برازش آکاییک و شوارز که هر دوی آن برای مدل لاجیت کمتر می‌باشد بنابراین جهت بررسی فرضیه های تحقیق از مدل لاجیت استفاده گردید.

متغیر افشاگری حسابرسی در مورد تداوم فعالیت که سطح معنی داری آن کوچکتر از سطح خطاست ($\text{prob} < 0.05$)، بنابراین در سطح اطمینان ۹۵ درصد ضریب و آماره Z مربوط به این متغیر نشان دهنده این است که بین افشاگری حسابرسی در مورد تداوم فعالیت و ورشکستگی شرکتها رابطه معناداری وجود دارد. از نظر علایم پارامترهای برآوردی، علامت متغیر مثبت می‌باشد، لذا با افزایش (کاهش) افشاگری حسابرسی در مورد ابهام تداوم فعالیت در شرکتهای مورد بررسی احتمال ورشکستگی شرکت افزایش (کاهش) می‌یابد.

نتیجه‌گیری

در فرضیه بیان گردید که، بین افشاگری حسابرسی در مورد تداوم فعالیت و ورشکستگی شرکتها رابطه معناداری وجود دارد. جهت بررسی فرضیه به برآورد الگوی ارائه شده در تحقیق ایزکوئردو و همکاران (۲۰۱۸) پرداخته شد. یکی از رویکردهای جدید مورد استفاده در پیش بینی درماندگی مالی شرکتها، استفاده از محتوای متون، اسناد و گزارشهای مالی و غیر مالی می‌باشد. مطابق استاندارد های حسابرسی ایران (استاندارد شماره ۵۷۰)، حسابرس در جریان برنامه‌ریزی و

اجرای روش‌های حسابرسی و ارزیابی نتایج حاصل از آن، باید مناسب بودن استفاده مدیریت را از فرض تداوم فعالیت در تهیه صورت‌های مالی، بررسی کند. بنابراین محتوی گزارش‌های حسابرسی می‌تواند نمایانگر مطالب مهم و کلیدی در خصوص تداوم فعالیت شرکتها باشد (امینی و دیگران، ۱۳۹۰). هدف حسابرسی بوسیله صدور یک اظهارنظر مستقل درباره صحت اطلاعات ارائه شده محقق می‌شود (هپ و دیگران، ۲۰۱۲). الزام به افشای عدم اطمینان از تداوم فعالیت آتی علیرغم تاریخ طولانی خود بسیار بحث برانگیز بوده است. در سال ۱۹۸۲ انجمن حسابداران رسمی آمریکا پیشنهادهایی را در جهت حذف این الزامات ارائه نمود اما به دلیل مخالفت‌های عمومی گسترده در تلاش خود ناکام ماند. به نظر می‌رسد استاندارد حسابرسی شماره ۵۹ برای خدمت رسانی بهتر به استفاده کنندگان صورتهای مالی و پر کردن یک شکاف انتظار شناخته شده صادر شده است و نشان دهنده اعتقاد هیات استانداردهای حسابرسی به این موضوع است که حسابرسان می‌توانند و باید مسئولیت-پذیری بیشتری در ارزیابی تداوم فعالیت آتی مشتریان خود داشته باشند. بنابراین اگر شک و تردید اساسی در مورد توانایی یک شرکت در تداوم انجام تعهدات وجود داشته باشد، حسابرس مستقل متعهد به افشای این اطلاعات به سرمایه گذاران است. این امر به طور ضمنی حاکی از این است که حسابرسی، به ویژه گزارش حسابرسی تداوم فعالیت، می‌تواند به عنوان یک علامت هشدار دهنده ورشکستگی مورد استفاده قرار گیرد. به ویژه ارزش اظهارات حسابرسی از این حقیقت نشأت می‌گیرد که حسابرس از اطلاعاتی استفاده کرده است که برای اشخاص دیگر قابل دسترس نیست و او به خوبی از فعالیت‌ها و برنامه‌های آتی مشتری آگاهی دارد. نتیجه فرضیه تحقیق با پژوهش‌های ایزکوئردو و همکاران (۲۰۱۸)، بارکر و همکاران (۲۰۱۸)، یولیوانی و آراواتی (۲۰۱۷)، کارسون و همکارانش (۲۰۱۶) و اکبری و حاجیها (۱۳۹۵) مطابقت دارد.

پیشنهادهای حاصل از یافته‌های پژوهش

-در خصوص نتایج حاصل از فرضیه پژوهش پیشنهاد می‌شود:

در خصوص نتایج حاصل از فرضیه تحقیق حاضر؛ با توجه به رابطه معنادار بین افشاگری حسابرسی در مورد تداوم فعالیت و ورشکستگی شرکتها به سازمان حسابرسی و جامعه حسابداران رسمی پیشنهاد می‌شود برای بالا بردن محتوی اطلاعاتی و اثربخشی بیشتر گزارش‌های حسابرسی خصوصاً افزایش صحت و دقت این گزارش‌ها در ارزیابی تداوم فعالیت آتی ابزار و شیوه‌های کارآمدتر، متناسب با محیط بازار سرمایه ایران طراحی شود.

پیشنهاد می‌شود تاثیر قضاوت حسابرس بر پیش بینی ورشکستگی شرکتها بررسی شود.

تکرار این تحقیق برای صنایع مختلف و حتی برای هر یک از انواع شرکت‌ها با گذشت زمان و امکان دریافت مشاهدات بیش تر.

انجام تحقیق مشابه با استفاده از دوره‌های زمانی فصلی.

منابع

۱. اکبری، سپیده و زهره حاجیهها، (۱۳۹۵)، رابطه ریسک ورشکستگی مالی و اظهارنظر حسابرسی در مورد ابهام در تداوم فعالیت، چهارمین کنفرانس بین المللی حسابداری و مدیریت.
۲. امامیان، فاطمه، فغانی، مهدی. (۱۴۰۱). پیشبینی ورشکستگی با استفاده از افشای گزارش حسابرسی. نشریه علمی-تخصصی حسابداری و فناوری های نوین، ۲ (۳)، ۱۰۵-۱۳۰.
۳. امینی، پیمان؛ محمدی، کامران؛ عباسی، شعیب. (۱۳۹۰). بررسی عوامل موثر بر صدور گزارش مشروط حسابرسی: کاربرد روش شبکه عصبی مصنوعی. فصلنامه علمی پژوهشی حسابداری مدیریت - شماره ۱۱، ۲۵-۳۹.
۴. ترکمن؛ عطیه، نجفی، امیرعباس (۱۴۰۲) مطالعه پیش بینی ورشکستگی شرکتها با استفاده از ترکیب مدل های داده کاوی مبتنی بر جریمه دسته بندی نادرست. مهندسی مالی و مدیریت اوراق بهادار.
۵. خوش محمدی، مسعود، رضانی، جواد، ابراهیمیان، جواد، خلیل پور، مهدی، & فلاح، علی. (۲). بررسی بایسته های گزارشگری مالی مدیران مبتنی بر اقتصاد حاد تورمی در راستای تداوم فعالیت شرکت های بورس اوراق بهادار تهران. دانش حسابداری و حسابرسی مدیریت، ۱۴ (۵۳)، ۲۲۱-۲۳۴.
۶. صفی پور افشار؛ مجتبی، سلطانی نژاد؛ احمدصادق، سلطانی نژاد، ابراهیم (۱۴۰۱) عوامل اثرگذار بر اظهارنظر حسابرس نسبت به تداوم فعالیت. دوره ۱۴، شماره ۵۶، دی ۱۴۰۱، صفحه ۱۱۵-۱۳۶
۷. قاسمی، مریم، صراف، فاطمه، احدی سرکانی، سیدیوسف، جعفری، سیده محبوبه (۱۴۰۳) ارائه الگوی تاب آوری مالی در راستای پیشگیری از ورشکستگی. فصلنامه علمی پژوهشی دانش سرمایه گذاری دوره ۱۳ / شماره ۳ (پیاپی ۵۱) / پاییز ۱۴۰۳ صفحه ۶۲۳ تا ۶۴۳.
۸. قاطبی، مسلم، خدادادی، ولی، جرجرزاده، علیرضا، & کعب عمیر، احمد. (۱۴۰۳). بررسی تاثیر مکانیزم های مدیریت سود تعهدی بر توان پیش بینی مدل های ورشکستگی. دانش حسابداری و حسابرسی مدیریت، ۱۳ (۵۰)، ۴۵-۶۰.
9. Barker, C. (2018). 17. Audit Effectiveness Prior to Bankruptcy, *Accounting, Organizations and Society*, 37 (7) , 500- 517.
10. Carson, E., Fargher, N.L., Zhang, Y. (2016). Trends in Auditor Reporting in Australia: A Synthesis and Opportunities for Research. *Australian Accounting Review*, 26 (3) , 226 -242.
11. Charitou, A., Trigeorgis, L. (2000). Option-based bankruptcy prediction, University of Cyprus Working Paper.
12. Chava, S., Jarrow, R., (2004). Bankruptcy prediction with industry effects. *Review of Finance*. 8: 537-569.
13. Chen, Y. S., Lin, C. K., Lo, C. M., Chen, S. F., & Liao, Q. J. (2021) , “Comparable Studies of Financial Bankruptcy Prediction Using Advanced Hybrid Intelligent Classification Models to Provide Early Warning in the Electronics Industry”, *Mathematics*, 9 (20) , PP. 1-26.
14. Feldman, D. C. (2004). The devil is in the details: Converting good research into publishable articles. *Journal of management*, 30 (1) , 1-6.
15. Izquierdo, N.M., Miñano, M.M.C & Ezama, D.V. (2017). The content of the audit report in the year prior to bankruptcy filing. Empirical evidence from Spain. *Spanish Journal of Finance and Accounting*, 46 (1) , 92 -126.
16. Geiger, M. A., Raghunandan, K., & Rama, D. V. (2005). Recent changes in the association between bankruptcies and prior audit opinions. *Auditing: A Journal of Practice & Theory*, 24 (1) , 21-35.

17. Kida, T. (1980). An investigation into auditors' continuity and related qualification judgments. *Journal of accounting Research*, 506-523.
18. Mousavi, M. M., Ouenniche, J., & Tone, K. (2019). "A comparative analysis of two-stage distress prediction models". *Expert Systems with Applications*, Vol. 119, pp. 322-341.
19. Mutchler, J. F. (1984). Auditor's Perceptions of the Going-Concern Opinion Decision. *Auditing: A Journal of Practice & Theory*, 3 (2).
20. Premachandra, I. M., Bhabra, G. S. & Sueyoshi, T. (2009). DEA as a tool for bankruptcy assessment: A comparative study with logistic regression technique. *European Journal of Operational Research*. 193: 412-424.
21. Ravikumar, P., Ravi, V., (2007). Bankruptcy prediction in banks and firms via statistical and intelligent techniques: A review. *European Journal of Operational Research*. 180: 1-28.
22. Read, W. J., & Yezegel, A. (2018). Going-concern opinion decisions on bankrupt clients: Evidence of long-lasting auditor conservatism?. *Advances in Accounting*, 40, 20-26.
23. Shetty, C., Musa, M., & Brédart, X. (2022) , "Bankruptcy Prediction Using Machine Learning Techniques", *Journal of Risk and Financial Management*, 15 (1) , PP. 1-10.
24. Warner, J., (1977). Bankruptcy costs: Some evidence. *Journal of Finance*. 32: 337-347.
25. Yuliyani, N.M.A., Erawati, N.M.A. (2017). Pengaruh financial distress, profitabilitas, leverage dan likuiditas pada opini audit going concern. *EJurnal Akuntansi Universitas Udayana*, 19 (2) , 1490 - 1520.

Investigating the Relationship Between Audit Disclosures About Going Concern and Corporate Bankruptcy

Abstract

The purpose of this research is to examine the relationship between audit disclosures regarding the continuity of activity and bankruptcy of companies. The statistical population of this research was considered companies accepted in Tehran Stock Exchange. To select the sample of companies to be tested, any company that did not meet the sample selection criteria was systematically removed from the sample of companies. Finally, according to the sampling limits, the final sample of 120 companies was selected in the test period between 2013 and 2022 and a total of 600 companies. In this research, factors affecting bankruptcy were measured in the form of an organizational hypothesis and its relationship with bankruptcy index through logistic regression model. The results of the hypothesis test showed that there is a significant relationship between the audit disclosure about the continuity of activity and the bankruptcy of companies. With the increase (decrease) of the audit disclosure about the ambiguity of continuity of activity in the investigated companies, the probability of the company's bankruptcy increases (decrease).

Keywords: Audit Disclosure, Business Continuity, Bankruptcy, Corporate Bankruptcy
